

Over de vergelijkbaarheid van resultaten

Maarten Verrips

Inleiding

Onder de titel 'Trekten.nl: wat brengt dat ons' gaan Ton Eggenhuizen en Robert Luttik in Op het Vinkentouw 125 in op de resultaten die een groot aantal ringstations tegenwoordig presenteren op de site trekten.nl. In dit artikel wordt een aantal vragen gesteld die ik van essentieel belang vind voor het moderne ringwerk. Hoe komt het dat de één meer en gevarieerder vangt dan de ander? En hoe kunnen we de resultaten van de diverse ringstations beter onderling vergelijkbaar maken? Gijs van Tol stelt deze vragen overigens ook in zijn stukje over het ringen van merels in hetzelfde nummer. En de onderlinge vergelijkbaarheid is één van de pijlers onder het CES werk, waar je volgens strikte regels en onder strikte tijdslimieten te werk moet gaan. Op al deze zaken wil ik in dit artikeltje ingaan.

Ligging van de ringlocatie: merel en andere lijsters

De geografische ligging van een ringstation heeft grote invloed op de gevangen aantallen. Om mij even tot de kuststations te beperken: het lijkt er sterk op dat die betere resultaten boeken naarmate ze dichterbij het strand liggen. Castricum ligt wat dit betreft het gunstigst, Meijndel en AW duinen het ongunstigst. De vogeltrek concentreert zich nu éénmaal sterk langs de kust en het maakt veel verschil of de vogels die daar langs trekken, de lokgeluiden van het ringstation kunnen horen of niet.

Maar ook op een andere manier is de geografische ligging van belang. Dat zie je aan Schiermonnikoog en Vlieland, die het geluk hebben eilandstations te zijn. Alle vogels die daar arriveren zijn dolblij dat ze land zien en landen dus des te gretiger op een plek vanwaar soorteigen geluid opklinkt. Vandaar de grote aantallen lijsters die ze daar vangen. Aan de vastelandskust komen ze niet in de buurt van zulke dagtotalen, behalve een enkele keer in Castricum. Mij is ooit verteld (maar ik weet niet meer door wie) dat Castricum de zuidelijkst gelegen plaats is waar nog wel eens grote aantallen lijsters vanuit zee de kust bereiken. Ook in Meijndel zien we soms duizenden koperwieken langstrekken, maar die komen van over land, hebben zich dus alweer kunnen vol eten en spoeden zich zuidwaarts zonder zich iets van onze lokgeluiden aan te trekken. Plaatselijk

verblijvende trekkers kunnen wij wel lokken, maar overtrekkers niet of nauwelijks. Vandaar het buitensporig hoge percentage merels dat op de Waddeneilanden wordt geringd.

Begroeiing en omgeving van de ringlocatie: nachtegaal en boomleeuwerik

Terecht wijzen Ton en Robert er al op dat het veel uitmaakt in welk biotoop je ringstation ligt. Moerasrings, zoals aan de Oostvaardersdijk en in de randmeren, worden zonder er een hand voor te hoeven uitsteken, overspoeld met kleine karekieten, rietzangers en baardmannetjes. In het Zwarte Meer, waar ik vorig jaar certificeerde, waren ze heel blij met een gevangen grasmus terwijl ze de snorren zonder een spier te vertrekken aan de certificeerders overhandigden. Bij de kuststations is het natuurlijk precies andersom. Maar dat is niet alles. Het verschil kan hem in zeer subtiele details zitten.

Neem nachtegalen. Aan de Hollandse kust worden die vanaf half juli in aantallen gevangen die hun weerga in Nederland niet kennen. In Westenschouwen (toch ook een kuststation) is dit nooit wat geworden. In Meijndel wel, maar we vangen ze heus niet overal. We hebben mistnetten staan in twee bosjes waarin nachtegalen broeden. In het ene bosje vangen we ze (buiten de broedtijd) met tientallen, in het andere niet of nauwelijks. De verklaring is dat in het goede bosje de invallende nachtegalen vrijwel direct bij de mistnetten vallen en daar goed heen en weer kunnen pendelen. In het niet werkende bosje moeten ze eerst door enkele tientallen meters struikbegroeiing kruipen voor ze bij onze netten zijn, die ook nog eens in zulke nauwe singels staan dat heen en weer pendelen nauwelijks mogelijk is.

Figuur 1. Boomleeuwerik (VRS Castricum).

De mogelijkheden die er ter plaatse zijn om geschikte opstellingen voor de nachtegalenvangst te maken zijn dus van grote invloed op de vangstresultaten.

Maar ook andere factoren spelen een rol. In Meijndel hebben we de laatste jaren ontdekt dat boomleeuweriken zich aardig laten vangen op het slagnet. In Westenschouwen liggen er daar wel vier van, maar boomleeuweriken krijgen ze er niet in. De reden begrijp ik heel goed want het gedrag van boomleeuweriken kennen wij ook. Geen soort kan, als hij éénmaal geland is, zo hardnekkig blijven zitten waar hij zit als hij. Daar word je al stapelgek van als het op 3 meter van je slagnet is, maar dan kan je soms na meer dan een uur wachten (is mij meermalen overkomen) uiteindelijk toch de buit inrekenen. De ringbaan van Westenschouwen ligt volgens Marcel Schildwacht in de schaduw van een voor boomleeuweriken erg aantrekkelijk duinheuvel, enkele tientallen meters verderop. Ik zie het dus al voor me. Overtrekkende boomleeuweriken komen gretig op het loggeluid af, zien die top, landen erop en verzetten vervolgens geen poot meer.

Zulke kleinigheden kunnen echt het verschil maken tussen wel of niet succesvol vangen. Onderlinge vergelijking door enkel de vanginspanning te registreren is dus een hachelijke zaak.

Onderlinge vergelijkbaarheid. Het CES project

De ringcentrale en onderzoekers werken graag met CES gegevens, omdat die onder gestandaardiseerde omstandigheden worden verzameld. Ze zijn dus in hoge mate onderling vergelijkbaar. Maar de methodiek zoals die nu wordt toegepast heeft ook zijn nadelen. Eén daarvan kan worden ondervangen door een suggestie die Eggenhuizen en Luttik ook doen.

Een van de speerpunten van het CES project is reproductie. Die is te bepalen door het aantal gevangen eerstejaars vogels te vergelijken met het aantal gevangen adulte (broed)vogels. Nu mag je er veilig vanuit gaan dat alle plaatselijke broedvogels op een CES locatie wel minimaal één keer in de loop van het voorjaar in een mistnet terechtkomen. Maar van eerstejaars vogels is dat heel wat minder zeker. Elke CES-ringer kent wel het prachtige verschijnsel van de vangst van net uitgevlogen, nog niet zelfstandige eerstejaars. Je kunt die zelfs met een aparte code registreren, als zijnde zeker afkomstig uit de plaatselijke broedvogelpopulatie. Van die

vogels moet je er naar mijn mening zo veel mogelijk vangen om uitspraken te kunnen doen over de reproductie. Maar CES ochtenden mogen maar éénmaal per tien dagen worden gedraaid met dien verstande dat er drie dagen voor een CES ronde ter plaatse helemaal niet mag worden gevangen. Deze periode is te lang om een representatieve steekproef uit het aantal pas uitgevlogen jongen te kunnen nemen. Daarvoor moet er rond het uitvliegen van de jongen, meerdere dagen achtereen worden gevangen. En hoe regel je dat zonder de onderlinge vergelijkbaarheid geweld aan te doen? Heel eenvoudig door, zoals Eggenhuizen en Luttik voorstellen, niet het totale aantal als uitgangspunt te nemen maar het aantal dat per vanguur per meter mistnet is gevangen. Ik vind het buitengewoon jammer dat dit niet mogelijk is. Het CES werk zou hiermee aan zeggingskracht en bruikbaarheid winnen.

Maarten Verrips

Commentaar van de redactie

In de enthousiaste bijdrage van Maarten Verrips zit bij de suggesties voor verbeteringen in het CES project een tweetal addertjes onder het gras.

De stelling dat je zo veel mogelijk jongen zou moeten vangen om uitspraken te doen over de reproductie is onjuist. Juist door de gestandaardiseerde vangst mag je, in ieder geval binnen één soort, de verhouding tussen jonge vogels en adulte (broed-) vogels van jaar tot jaar vergelijken. Afwijkingen van het vaste vangprotocol verstoren de verhouding tussen oude en jonge vogels en de bruikbaarheid van de reproductieindex gaat daarmee verloren.

Het doet er bij het berekenen van de reproductieindex weinig toe of je met netopstelling en vangmethodiek gemiddeld een kwart, de helft of vrijwel alle jongen vangt. Wat telt is het feit dat de vanginspanning van jaar tot jaar gelijk is. Dat blijkt ook uit de jaarlijkse rapportages van SOVON, waar de reproductieindex van vergelijkbare soorten sterk kan verschillen. Vergelijkingen binnen één soort geven echter wel degelijk een beeld van een beter of een slechter broedseizoen.

Dat wil niet zeggen dat het niet van belang is om te weten waarom die reproductieindexen – ook bij min of meer vergelijkbare soorten – zo sterk verschillen. Is dat omdat de ene soort nou eenmaal meer jongen produceert dan